

ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜN OLUŞUMU VE SAVAŞLARIN ÖZELLEŞMESİ

Dr. Haldun Yalçınkaya
Kara Harp Okulu

• • •

Özet

Bu makalenin ana gayesi, Soğuk Savaş sonrası dönemde savaşların özelleştiğini ortaya koymaktır. Afrika'da bulunan başarısız devletler ve Amerika Birleşik Devletleri savaşın "dış kaynaklardan yararlanma" yöntemini kullanan asıl aktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Devlet örgütlenmesini tamamlayamamış olan ve ordulara sahip olmayan Afrika'daki başarısız devletler, özel askerî şirketlerle sözleşme imzalayabilmektedirler. Öte yandan kamuoyu baskısından çekinen Amerika Birleşik Devletleri de özel askerî şirketlerle sözleşme imzalamaktadır. Özel askerî sektörde genel olarak üç tür şirket bulunmaktadır. Bunların ilki savaşma temel yeteneğine sahip olan "askerî şirketlerdir. İkincisi, "askerî danışmanlık şirketleri" ve üçüncüsü ise "askerî destek şirketleri"dir. Bu makalede "askerî şirketler" "savaş müteahhitleri" olarak adlandırılmıştır. Ayrıca, bu makalede özel askerî sektörün hukuki durumundaki karmaşa da gösterilmiştir. Aslında, bu yeni sektörün sadece uluslararası hukukta değil aynı zamanda ulusal hukukta da düzenlemeye ihtiyacı bulunmaktadır. Sonuçta, bu makalede yeni bir sektörün doğduğu ve bu sektörün özel askerî şirketler olarak muharebe alanlarının yeni aktörü olduğu tespit edilmiş ve açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afrika devletleri, savaş teknolojileri, özelleştirme, askerî şirketler, savaş müteahhitliği.

The Formation of a Private Military Sector and the Privatization of Wars

Abstract

The main purpose of this article is to show that war is privatized in the Post-Cold War Era. Failed states in Africa and the United States of America are the main actors of the way of outsourcing in war. Failed states are signing contracts with private military companies due to the lack of organization and so does the army. On the other hand, United States of America is signing contracts with private military companies so that public pressure for casualties may reduce. There are mainly three kinds of companies in private military sector. The first one is "military provider firms", that have fighting ability as a core competence. The second one is "military consulting firms" and the third one is "military support firms." In this article "military companies" are called "war contractors." Additionally, it is shown in the article that the legal status of the private military sector is very complex. Actually this sector needs to be ruled not only in international law texts but also in national laws'. In the end, it is pointed out that a new sector has been born as a new actor in the battlefield: private military companies.

Keywords: African states, war Technologies, privatization, military companies, war contractry.

Özel Askerî Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi*

1. Giriş

Günümüzde çatışma bölgelerindeki çeşitli faaliyetlerin sözleşme konusu yapılarak özel sektöre devredilebildiği görülmektedir. Aslında günümüz ekonomik sisteminde devlet tarafından yürütülmekte olan hizmetlerin özel sektöre devredilmesi genel bir eğilimdir. Hatta devletlerin hizmetleri özel firmalara devretmesi günümüz liberal dünyasında teşvik edilmektedir. Devletler, sosyal görevlerini “outsourcing” ya da Türkçe ifadesi ile “dış kaynaklardan yararlanma” yöntemi ile daha düşük maliyetle gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Böylelikle devletlerin hantal yapısı ve verimlilik sorunlarının ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Müteahhit firmalara hizmetlerin devredilmesinin ve işlerin dış kaynaklardan yararlanma yöntemi ile yürütülmesinin belki en ileri seviyeye ulaşmış uygulaması savaş sektörüdür.¹ Gariptir ki 1980’lerin dünyasında orduların özelleşeceğini ya da savaşların bir kontrat imzalanarak şirketlere ihale edileceğini ifade eden bir yazı akademik bir makale olmaktan öte ancak kurgu-roman türü bir yazı olarak değerlendirilebilirdi. Ancak, akademik kaygılarla gerçekleştirilen bu çalışmanın temel konusunu savaşların özelleştirilmesi oluşturmaktadır.

Yirminci yüzyılda savaşma eylemi devletin tekelindeydi ve özel sermaye ile devlet çıkarlarını bağdaştırmanın düşünülmesi dahi mümkün değildi. Ama, Berlin Duvarı’nın yıkılması ve sonrasında Sovyetler Birliği’nin dağılması ile dünyanın girdiği yeni dönemi kapsayan yaklaşık olarak son on beş yılda savaşların değiştiği görülmeye başlanmıştır. Günümüzdeki savaşların,

* Bu çalışmanın çeşitli aşamalarındaki desteklerinden dolayı Yusuf Mutlu Genç, Ahmet Duran Teker ve Dr. Yaşar Köse’ye teşekkür ederim.

1 “Sektör” kelimesi savaşın liberal ekonominin bir enstrümanı hâline getirilebildiğini vurgulamak maksadıyla bilinçli olarak seçilmiştir.

geleneksel bir biçimde devletler arası olmak yerine, çoğunlukla devletler içinde meydana gelen savaşlardan oluştuğunu düşündüğümüzde savaşın unsurlarda değişikliklerin meydana gelmesi normal kabul edilmelidir (BRAYTON, 2002:304-305). Bu kapsamda, Soğuk Savaş sonrası dönemde meydana gelen savaşların, ağırlıklı olarak sosyo-ekonomik ve siyasal problemler yaşayan başarısız devletlerde görülmesinin bir sonucu olarak dış kaynaklardan yararlanma şeklinde “savaş müteahhitleri” olarak adlandırılabilir olan şirketlere terk edilebildiği görülmüştür. Burada dikkate değer olan husus, savaş müteahhitlerinin temel yeteneklerinin (*Core competence*)² savaşmak olmasıdır. Savaş müteahhitlerinin “savaşmak” eyleminden para kazanmaları ise birçok sorun yaratmakta ve hukuki statülerini tartışmalı hâle getirmektedir. Çünkü, savaş müteahhitlerinin kazanç elde etmek için çatışma ortamının varlığını barışa tercih edeceklerinden dolayı varlıklarının temelinde barışa karşı olmaları bulunmaktadır (SHEARER, 1998:73).

Bu çalışmada, son yıllarda ortaya çıkan askerî harekâtın özelleştirilmesi konusu tartışılarak genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu konuda, evrensel anlamda bir miktar çalışma yapılmış olmasına rağmen Türkçe yayınlardaki açığı kapatmak bu çalışmanın genel amacıdır. Bu maksatla çalışmada önce dış kaynaklardan yararlanma ve savaş kavramları tartışılmış, sonrasında tarihsel süreç değerlendirilmiş ve nihayetinde özel askerî şirketler detaylı olarak incelenmiştir.

2. Kavramlar

Savaşın özelleştirilmesini anlayabilmek için öncelikle savaş, sonrasında ise dış kaynaklardan yararlanma kavramlarını incelemek gerekmektedir. Savaş kelimesinin anlamı konusunda çok değişik ifadeler ve tanımlamalar bulmak mümkündür. Savaş tanımını yapmak gerçekte çok disiplinli bir alandır. Hukukçular, askerler, siyaset bilimciler, sosyologlar, tarihçiler ve hatta biyologlar için savaşın tanımı birbirine benzer olsa da farklılıklar içerir. Bu çalışmada kapsam olarak siyaset bilimciler açısından kabul edilen tanım temel olarak alınacak olmasına rağmen unutulmaması gereken husus, söz konusu tanımın tarihin dönemleri içerisinde sürekli değişim gösterdiğiidir. Savaşın

2 "*Core competence*" temel yetenek, temel yetkinlik ya da kurumsal yetkinlik olarak Türkçeye çevrilebilir. Yönetim bilimine göre temel yetenek şunu ifade etmektedir: Her işletme kendisine has bir yetenek geliştirmelidir. İşletmeye rekabet gücünü verecek olan bu temel yetenektir. Özel askerî sektörde ise temel yetenek savaşmak, lojistik destek sağlamak ya da danışmanlık hizmeti vermek şeklinde olabilmektedir.

açıklanmasından sonra ise siyaset biliminden ziyade işletme biliminin alanına dahil olduğu kabul edilen dış kaynaklardan yararlanma kavramı açıklanacaktır.

2.1. Savaş

On beşinci yüzyılda savaş sadece muharebe alanındaki askerleri ilgilendirirken yirminci yüzyılın başında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı'nda toplumların tamamını etkilemeye başlamıştır. Sonuçta her iki çatışma hâli savaş olarak tanımlanmasına rağmen söz konusu tanımlamaların içeriği muazzam derecede değişime uğramıştır. Bu örnekten anlaşıldığı üzere savaş kavramı değişebilmektedir ve bunun bir sonucu olarak son dönemde değişim geçirmiş yeni savaş tanımını açıklamak gerekmektedir. Geleneksel anlamda savaş “güç kullanarak çarpışanlar arasındaki durum” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımın sahibi olan Hugo Grotius “Savaş ve Barış Hukuku” adlı eserinde savaşı uluslararası toplumun doğal durumunun bir parçası olarak sunmuştur (GROTIUS, 1967:17).

Teknik açıdan bakıldığında savaş iki tarafı olan ve şiddet içeren bir mücadeledir. Terminolojik olarak inceleyecek olursak savaş (*bellum*) kelimesi, düello (*duellum*) kelimesinden türemiştir; ki bu sözcüğün kökü ise iki (duo) kelimesinden gelmektedir. Düelloların bir araya gelmesi ise savaşı oluşturmaktadır (WILLIAMS, 1996:126). Bu noktada ortaya çıkan temel husus çarpışan tarafların en az iki olması gerekliliğidir. Geleneksel olarak son dört yüz yıldır çarpışan her iki taraf devlet olarak görülmesine rağmen son yıllarda söz konusu aktörlerde değişim yaşanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde çarpışan her iki tarafın devlet olduğu savaşlar, istisna durumuna gelmiştir (HIIK, 2004:5). Bu nedenle günümüzdeki tanımda savaşı “devletler arasında” meydana gelen bir çatışma durumu olarak kabul etmek yetersiz kalacaktır.

Bu kapsamda, günümüz dünyasında meydana gelen savaşlar “hükûmetlere bağlı veya hükûmet oluşturmaya istekli organize gruplar arasındaki büyük ölçekli şiddetli çatışma durumu” olarak tanımlanmaktadır (GLOSSOP, 1987:7). Çatışan her iki tarafın devlet aktör olmasının yerine, savaşın organize olmuş gruplar arasında meydana gelmesi ve hatta bağlı oldukları siyasi otorite tarafından desteklenerek başlarında bir lider ve ona itaat eden askerlerin olması yeterlidir. Ancak, sadece askerî grupların çatışması savaş olarak değerlendirilemez. Söz konusu çatışmanın savaş olabilmesi için hükûmet tarafından desteklenmesi gerekir. Hükûmet kelimesi ile yönettiği grup ve diğer hükûmetler tarafından tanınan ve yönettiği grubun düzeni ile ilgili karar verme yetkisi olan birey veya yönetici grubunun genel adının bulunduğu yönetim sistemi anlaşılmalıdır (GLOSSOP, 1987:8-10). Bu tanıma göre, uluslararası savaş ile iç savaş kavramları iç içe girmektedir. Somut olarak

1990'lı yıllardan beri meydana gelen savaşlarda bu karmaşıklık zaten mevcuttur. Bu durumun tanımda yer alması bu vakanın bir sonucudur. Özellikle terörist organizasyonların merkezi otoriteye karşı giriştikleri eylemler tartışma yaratabilmektedir. Bu noktada 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne ek II No.lu Protokolün düzenlemelerine başvurmak gerekmektedir. Söz konusu düzenlemelere göre devletin sınırları içinde meydana gelen bir silahlı çatışmanın iç savaş olarak kabul edilebilmesi için üç unsur var olmalıdır. Birincisi, çatışmada basit bir karışıklığın ötesinde unsurlar taşınmasının bir göstergesi olarak yeterli seviyede şiddet yoğunluğunun varlığı gerekmektedir. İkinci olarak, bir komuta altında olduklarının ve savaş hukuku kurallarına riayet ettiklerinin bir göstergesi olarak tarafların yeterli derecede askerî örgütlenmeye sahip olması gerekir. Üçüncüsü, taraflar planlı ve sürekli askerî harekât düzenleme kapasitelerine sahip olabilmelerinin bir göstergesi olarak yeteri kadar bölgeyi kontrol etmelidirler. Görüldüğü üzere günümüz uluslararası hukukuna göre çarpışmanın savaş olarak kabul edilebilmesi için basit bir çatışma olmasının ötesinde çarpışan taraflar bir komuta altında olmalı, savaş hukuku kurallarına uymalı ve düzenli askerî harekât düzenleyebilmelidirler. Günümüzde, uluslararası hukuka göre durumları tartışmalı olsa dahi özel askerî şirketler, bu kurallara riayet etmektedir. Kısacası günümüzün değişen savaş kavramının yarattığı savaş tanımının aktörlerine özel askerî şirketler dahil olabilmektedir.

2.2. Dış Kaynaklardan Yararlanma

Dış kaynaklardan yararlanma olgusu son yıllarda yaygın olarak kullanılmasına rağmen yeni bir kavram değildir. Sanayi Devrimi sonrası on dokuzuncu yüzyılda İngiltere'de metal üretim sektöründe görülen dış kaynaklardan yararlanma uygulamaları seksenli yıllarda tekrar ortaya çıkmış ve günümüzde yaygınlaşmıştır. Anglo Sakson ülkelerinde ilk uygulamaları görülen dış kaynaklardan yararlanma sayesinde *Microsoft*, *Marks and Spencer* gibi şirketlerin yüksek oranda verimliliğe ulaştığı görülmektedir (KÖSE, 2005: 10-13). “*Bir işletmenin bizzat yaptığı bazı işleri piyasada daha kaliteli, daha ucuz ve daha kısa zamanda yapabilen başka işletmelere yaptırması ve bunun bir süreklilik arz etmesine*” dış kaynaklardan yararlanma denmektedir (KÖSE, 2005:14). Bu tanımdan anlaşıldığı üzere dış kaynaklardan yararlanmanın temelinde faaliyetlerin konunun uzmanı olan işletmelerden sağlanması yatmaktadır (KÖSE, 2005:13-16).

Genel olarak işletmelerde dış kaynaklardan yararlanmanın faydalı olduğu kabul edilmesine rağmen dezavantajlarının bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Dış kaynaklardan yararlanmanın genel olarak en önemli avantajları maliyet

tasarrufu, kalite, pazar disiplini, esneklik ve uzmanlaşma olarak sıralanmaktadır (KÖSE, 2005:19-21). Dış kaynaklardan yararlanmanın dezavantajları da mevcuttur ve genel olarak psikolojik faktörleri içerir. Yönetim ve organizasyon ile ilgilenen akademisyenler tarafından gösterilen en önemli dezavantaj dikkat çekicidir. Bu ise kontrolün kaybedilmesidir. Kontrolün kaybedilmemesi için ise dış tedarikçi üzerinde sürekli denetimin varlığı gereklidir (RAZZAQUE / SHENG, 1998:95). Kontrolün kaybedilmesine ek olarak, temel yeteneğin kaybedilme olasılığı, tedarikçinin yalnız kendi çıkarını düşünmesi, bazı durumlarda beklenilenin aksine maliyetlerde yükselme gibi dezavantajlarından da bahsedilebilir. Bu noktada uluslararası hukukçuların özel askerî şirketlere karşı olmalarının nedenleri daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü hukukçulara göre özel askerî şirketlerin denetim dışında kalmaları tarih boyunca oluşan savaş hukukunun delinmesi anlamına gelebilmektedir. Öte yandan liberal ekonomilerin temel kurumlarından olan dış kaynaklardan yararlanmanın kamu kurumlarının en fazla devlete ait alanı olan “savaş” alanında kullanılması dikkat çekicidir.

3. Savaşın Özelleşmesi

3.1. Tarih Boyunca Paralı Askerler ve Paralı Ordular

Geçtiğimiz yüzyılın tarihi gelişmelerinin bir sonucu olarak günümüzde orduların ulusal olması olağan ve bunun dışındaki örnekler olağandışı olarak görülmektedir. Oysaki, ulusal ordular Napolyon’un ordularını kurmasını sağlayan 23 Ağustos 1793 Konvansiyonunun kabul ettiği “*levée en masse*” yani zorunlu askerlik kanunu ile ortaya çıkmıştır. Napolyon döneminden günümüze kadar geçen süre içerisinde uluslaşma sürecine paralel olarak ordular ve savaşlar son derece ulusal kavramlar olarak kabul edilmiştir. Yirmi birinci yüzyıla atfedilen bir değişim olarak görülebilecek olan savaşların özelleşmesinin tarihi, sanıldığı gibi aksine, günümüz ulusal ordularından daha öncesine dayanmaktadır. Yedi bin yıllık tarih göz önüne alındığında “özelleştirme” şeklinde olmasa bile paralı askerlik, kiralık yüzbaşılık gibi sıfatlar altında savaşlarda para karşılığı yabancı kuvvetlerin kullanılmasının yadırganacak bir durum olmadığı görülmektedir.

Savaşın ticari bir unsur olarak görülmesi ve kâr edilen bir eylem olarak kabul edilmesi kulağı tırmalamaktadır. Batılı devletlerin dillerinde *mercenary*³

3 *Mercenary* kelimesine Türkçede karşılık olarak söylenebilecek olan paralı askerlik deyişi bu kelimeye var olan olumsuz mecazi anlamı verememektedir. Batılı devletlerde çok aşağılayıcı bir durum olarak kabul edilen *mercenary* kavramı Doğu

şeklinde ifade edilen paralı askerlik kavramının kelime anlamı “*yabancı bir orduda para için hizmet eden işe alınmış asker*” şeklindedir (HORNBY vd., 1963:614). Teknik açıdan değerlendirildiğinde savaşın özelleştirilmesi paralı askerlikten farklı bir kavramdır. Çünkü, paralı askerlerin yabancı bir orduda para için hizmet etmesi söz konusudur. Ancak, savaş hizmetinin kiralınmasında bir sözleşmeden söz edilir. Tarihi süreçte var olan paralı askerlerin kolektif hâle gelmiş şekli ise günümüzde savaş müteahhitleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, incelenen kavramın temellerini paralı askerlerde bulmak mümkündür, ama gerçekte Machiavelli’nin acımasızca eleştirdiği *condottiere* günümüz savaş müteahhitliğinin tarihteki ilk temsilcisidir.

Bireysel anlamda askerlerin profesyonel olarak maddi kazanç sağladıkları paralı askerlik, tarihi süreçte bilinen bir kavramdır. Kadeş Savaşı’ndan itibaren Mısır Medeniyeti’nde, Antik Yunanda, Makedonyalılarda ve Kartacalılarda yabancı askerlerin kullanıldığı bilinmektedir. Roma İmparatorluğu’nda izlerine rastlanılan paralı askerler, Orta Çağ Avrupa’sında feodal toprak düzeni içerisinde para ile kiralanan şövalyeliğe kadar bir değişim geçirmişlerdir. Paralı askerlerin kolektif bir biçimde bir araya gelmesi ise orduların para karşılığı kiralınmasını ortaya çıkarmıştır. Para karşılığı kiralanan orduların atası olan *condottiere* ise Orta Çağın sonlarında İtalya’da görülmüştür.

Aydınlanma Çağının temellerinin atıldığı İtalya, on beşinci yüzyıla girerken özel orduların temelini oluşturan *condottiere*⁴ sistemini uygulamıştır. İtalyanca sözleşme (*condotta*) kelimesinden türemiş olan *condottiere* sisteminde özel ordular sözleşme yaparak İtalyan prensliklerini korumuşlardır (GENÇ, 2005:15). Orta Çağ Avrupa’sında siyasal yapı içinde dinin önemli bir yeri vardı. Hıristiyanlık için savaşmak kabul edilebilir bir davranış değildi. Aziz Augustine tarafından Hıristiyanlıkta düşünsel temelleri atılan savaş düşüncesi

toplumlarında tarihsel anlamda bu tip vakalarla karşılaşmadığı için tam olarak anlaşılabilir değildir. Paralı askerlik kavramına ancak kiralık katillik kavramının mecazi olarak olumsuzluğu eklendiğinde oluşacak mana *mercenary* kavramına Batılı toplumlarda yüklenen aşağılayıcılığı verebilmektedir. Bu çalışmada, “paralı askerlik” ifadesi ile *mercenary* kelimesi aynı anlamı taşımaktadır. Bunun yanında belirtilmeli ki Osmanlı toplumunda var olan tımarlı sipahilik bu tip bir paralı askerlik olmayıp temel anlamda şövalyelik kavramının da ötesindedir. Çünkü tımarlı sipahilik sistemi, Orta Çağ Avrupa’sının feodal izleri yerine dönemin göreceli gelişmiş toplumu olan Osmanlı’nın toprak düzenine dayalı devlet anlayışının yansımalarını barındırmıştır.

4 İtalyanca’da kelimenin *condottiere* şeklinde yazılmış hali tekil, *condottieri* ise çoğuldur. Bu nedenle özellikle çoğul olarak kullanılmayacaksa *condottiere* halinde yazılması tercih edilmelidir.

(JOHNSON, 1984:1-8) 1064 yılında Papa Alexandrus II tarafından kutsal toprakları elde etmek amacıyla cennet vaadiyle meşrulaştırılmış ve Haçlı Seferleri düzenlenmiştir (RUNCIMAN, 1986:68-72). On ikinci yüzyıl sonrasında Haçlı Seferleri yapılmış olmasına rağmen, Orta Çağın sonlarına kadar ortalama bir Hıristiyan için savaşmak ve askerlik tercih edilen bir alan değildi. Bu nedenle Feodal Şövalye yerine para için savaşan fakirlerin oluşturduğu paralı askerlerin on beşinci yüzyıla gelindiğinde İtalya'da kendisini *condottiere* olarak göstermesi mümkün olmuştur. Temel olarak özel bir ordu olan *condottiere*, "kiralık yüzbaşılar"⁵ ve hatta para hırsı nedeniyle sahip olduğu kötü ününe layık olarak "satılık yüzbaşılar" olarak adlandırılmışlardır. Söz konusu dönemde askerlik zaten şerefli bir meslek olarak tanınmıyordu, buna *condottieri*'nin para hırsının eklenmesiyle savaş uyuşmazlıkları çözen bir yöntem olmaktan çıkmıştı. Bu sistemi günümüze aktaran ise Machiavelli olmuştur. Machiavelli, bu sistemin para hırsından kaynaklanan aksaklıklarını ortadan kaldırmak amacıyla yaptığı eleştirilerini "Savaş Sanatı" kitabını yazarak ortaya koymuştur. Machiavelli bu eserinde *condottiere* yerine, Roma İmparatorluğu'ndan esinlenerek, vatandaş ordunun kullanılmasını önermiştir. Machiavelli'nin ordusu devlete bağlı olan subayların yönettiği vatandaşlardan meydana gelmekteydi ve böylece *condottieri*'den kaynaklanan sorunlar ortadan kalkabilecekti. Machiavelli, 1509 yılında bu tip bir milis ordu kurmuş, ama ordusu yenilmiştir. Ancak, Machiavelli'nin "Savaş Sanatı" kitabında önerdiği bu ordu sistemi, 1648 Westfalia Antlaşması sonrası kurulan günümüz modern siyasal yapısının temelini oluşturan yeni devletler sisteminin temel unsuru hâline gelmiştir (MACHIAVELLI, 1999:11-12).

3.2. Paralı Ordulardan Profesyonel Ordulara Geçiş

Machiavelli'nin vatandaşlardan kurulu olan orduyu önermesinin nedeni, amacı kâr etmek olan *condottiere*'nin savaşı uyuşmazlıkları çözme yöntemi olmaktan çıkarması ve askerlik sisteminin bozulmuş olmasıdır. Söz konusu dönemde *condottiere*'nin uygulamaları sonucunda savaş meseleleri halledemediğinden diplomasi gelişmiştir (GILBERT, 2003:3-25). Hatta modern diplomasi'nin temeli olan sürekli elçilik sistemi bu dönemde ortaya çıkmıştır (FULLER, 1961:15-20).

Machiavelli tarafından anlatılan *condottiere* sisteminde bugünün özel askerî şirketlerinin temel unsurlarının yer aldığı görülmektedir. Şöyle ki

5 Bu deyimde yer alan "yüzbaşı" kelimesi Roma İmparatorluğu ordusunda kullanılan "centurion" rütbesinden türemiştir.

condottiere'nin sözleşme imzalayarak bir prensliğin savunma hizmetini yürüten muharip unsurlar olduğunu görmekteyiz. Ancak, *condottiere* sisteminde aksayan unsur olan para kazanma güdüsü nedeniyle “meselelerin savaş yoluyla hâll edilmesi” engellenmiştir. Machiavelli'nin aktardığına göre bu dönemde, sadece bir kişinin, o da attan düşme sonucunda yaralandığı savaşlar bile olmuştur (MACHIAVELLI, 1999:10). Kolayca anlaşıldığı üzere savaşlar oyun hâline gelmiştir. Para kazanma aracı olan savaşlarda taraflar ölümü göze almamışlardır. Amaçları para kazanmak olduğu için maliyeti yükseltmek amacıyla süvariye tercih etmişlerdir. Öte yandan *condottieri*'nin sık sık taraf değiştirmesi ve işverene karşı tutumu kötü üne sahip olmasına neden olmuştur. Sonuçta savaş tercih edilmeyen, diplomasi ise tercih edilen bir yöntem hâline gelmiştir. Bu dönemde, savaşla hâll edilemeyen meseleler diplomasi yoluyla hâll edilmiştir.

Bu gelişmelerin ışığı altında girilen Otuz Yıl Savaşları'nın sonunda egemen devletler sistemi Kutsal Roma Germen İmparatorluğu söyleminin yerini almış ve yeni bir devletler arası ilişkiler sistemi kurulmuştur. Bu döneme kadar seküler bir yapıya ulaşamayan Avrupa'da krallar Kilisenin gölgesinde bulunmaktaydı. Bir kral tahta geldiğinde en yüksek din görevlisi tarafından tacı kutsanmaktaydı. Otuz Yıl Savaşları sonrası sekülerleşmenin bir sonucu olarak, 1661 yılında Fransa'da XIV. Louis mutlak monarşinin tüm yetkilerini elinde topladı. Yeni dönemle birlikte hanedanlar devletlere sahip olmuş ve bu hanedanların devletlerini koruması için ordulara ihtiyacı bulunmuştur. Tam olarak bu dönemde hanedanlara bağlı profesyonel orduların ortaya çıktığı görülmüştür. Yeni tip mutlak monarşilerde profesyonel askerlerden oluşan sürekli ordular bulunmaktaydı ve bu ordular ulusal orduların temelini oluşturmuşlardır (FULLER, 1961:17-21). Sürekli ordular sayesinde savaş alanına disiplin girmiştir. Disipline edilmiş düzenli ordular sayesinde artık savaşan askerlerle savaşmayan siviller birbirinden ayrılmıştır. Bununla birlikte, XIV. Louis'in yarattığı orduda askerler kendilerini askere alan komutanların ötesinde, devletlerine itaat eder duruma getirilebilmişlerdir. Ordularda, askerî hiyerarşinin bu dönemde oluştuğu ve şövalyelikten kalma bireyselliğin ortadan kalktığı söylenebilir. Bununla birlikte silahlı kuvvetlerin hükûmetin hizmetine sokulması bu dönemde gerçekleşmiştir (GUERLAC, 1983:27-54). Profesyonel ordular yerini Napolyon'un kurduğu ordunun 1806'da Prusya'ya karşı aldığı zafer sonucunda ulusal ordulara terk etmiştir.

Bu noktada vurgulanması gereken bir husus ise denizlerdeki durumdur. Denizlerde özel bir uygulama olarak karşımıza çıkan korsanlık kavramı gerçekte bir özel güvenlik hizmetidir. Devlete bağlı veya devlet denetiminde olan korsanlar, günümüz Türkçesinde sahip olduğu kötü ününün aksine aslında deniz haydutluğundan farklı bir kavramdır. Korsanlar, temel olarak devletin

güdümünde denizlerde güvenlik sağlamakla görevlendirilmiş sivillerdir (MERAY, 1960:467). Tarihi süreçte on üçüncü yüzyılda İngiliz, on beşinci yüzyılda Fransız ve on altıncı yüzyılda Osmanlı'nın korsanlarının ön plana çıktığı görülmüştür (THOMSON, 1994:23).

3.3. Günümüz Dünyasında Özel Askerî Sektörün Savaş Alanında Görülmesi

Günümüzde faaliyet alanı olarak çatışma ve savaş alanlarını seçen yeni bir sektör ortaya çıkmıştır. Sivil müteahhitler lojistik destek başta olmak üzere İkinci Dünya Savaşı'ndan beri askerî birlikleri çatışma alanlarında desteklemektedirler. Soğuk Savaşın sona ermesinin yarattığı değişim sonucunda ise lojistik destek dışındaki faaliyetleri gerçekleştirebilecek firmaları da kapsayan özel askerî sektör ortaya çıkmıştır. Bu sektörün faaliyet alanlarının detayları çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sınıflandırılmıştır.

Özel askerî sektörün ortaya çıkmasının uzmanların üzerinde mutabık olduğu üç nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Soğuk Savaş sonrası serbest piyasa ekonomisinin getirdiği özelleştirme dalgasıdır. İkincisi, orduların küçülmesi ile ortaya çıkan fazla askerî işgücünün işe olan ihtiyacıdır. Üçüncüsü ise büyük güçlerin gelişmekte olan dünyaya müdahale etmekteki isteksizliğidir (SINGER, 2004:1-4). Öncelikle belirtilmelidir, ki devletlerin sahip olduğu kamu kurumlarının küçültülmeye başlaması ve bunun sonucunda verimlilik kaygıları nedeniyle devlet eliyle yürütülen hizmetlerin özel sektöre devredilmesi doksanlı yıllarla birlikte yayılmaya başlamıştır. Bu eğilimden beklenmedik bir şekilde askerî alan etkilenmiştir. Söz konusu özelleştirme dalgasına orduların küçültülmesi sonucunda terhis edilen yetişmiş insan gücünün talebi eklenmiştir. Bu dönemin özellikleri sonucu bu şekilde ortaya çıkan arz talep dengesi ise özel askerî sektörün oluşmasına neden olmuştur. Sektörün boyutları ile ilgili bir örnek olarak Amerika Birleşik Devletlerinin 2002 yılından Temmuz 2004'e kadar Irak ve Afganistan'da özel askerî sektöre yaptığı ödemelere baktığımızda karşımıza toplam 51,8 milyar dolarlık bir pazar çıkmaktadır. Bu kadar yüksek bir rakam 151 firmaya ödenmiştir. Bunlar arasında Kellogg Brown & Root yaklaşık 11,5 milyar dolarlık⁶, Ebu Garip ile kamuoyunun gündemine gelen

6 Parsons Corp., Fluor Corp., Washington Group International, Shaw Group/Shaw E & I, Bechtel Group Inc., Perini Corporation, Contrack International Inc., Tetra Tech Inc., USA Environmental Inc., CH2M Hill, American International Contractors, Inc., Odebrecht-Austin, Zapata Engineering, Environmental Chemical Corporation, Explosive Ordnance Technologies Inc., Stanley Baker Hill L.L.C. milyar dolarlık ihale alan diğer firmalardır.

CACI International Inc. ise 66 milyon dolarlık ihaleler ile dikkat çekmektedir (PUBLICINTEGRITY[web], 2006).

Yeni sektörün arz ettiği işgücüne talep ise başlangıçta Afrika'dan, sonrasında ise Batılı devletlerden gelmiştir. Organize olamamış ve istikrar sağlayamayan başarısız devletlerin orduya sahip olamamaları nedeniyle bu tip taleplerde bulunması aslında şaşırtıcı değildir. Öte yandan özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin Kolombiya, Afganistan ve Irak'ta yoğun olarak temel yetenekleri savaşmak olanlar dahil olmak üzere dış kaynak tedarikçilerini kullanması günümüzün savaşlarının özelleştiğinin göstergesi olmuştur. Yeni güvenlik ortamında bu tip işgücüne ihtiyaç duyan en ilginç yapılanma ise Birleşmiş Milletler'dir.

1994 yılında yaklaşık olarak üç ay içinde yarım milyon civarında insanın katledildiği Ruanda'da yaşananlar nedeniyle uluslararası toplum kendini sorgulamıştır (CARNEGIE COMMISSION, 1997:4). Ruanda'da bu kadar çok sayıda insanın katledilmesinin nedeni olarak bölgede bulunan Birleşmiş Milletler Ruanda Yardım Misyonu'nun (UNAMIR)⁷ yetersizliği ve uluslararası kamuoyunun bu misyona katılmaktaki isteksizliğinin neden olduğu kabul edilmiştir (CARNEGIE COMMISSION, 1997:6). Aslında, genel olarak Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarında sıklıkla eğitimsiz birlik, yetersiz teçhizat ve koordine gibi sorunlar görülebilmekte ve rahatlıkla başarısızlık yaşanabilmektedir. Ruanda tecrübesinden önce Somali'de yaşanan başarısızlık (HIRSCH/OAKLEY, 1995:150-155) düşünüldüğünde Birleşmiş Milletler'in bu tip operasyonlarda kendisini sorgulaması ve çıkış arayışı içinde olduğunu beklemek gerekir ki Birleşmiş Milletler'in Barışı Koruma Bölümünün söz konusu dönemde başında bulunan Kofi Annan da bunu sorgulamıştır. Annan'ın düşündüğü alternatiflerden birisi özel askerî şirketlerin bu tip operasyonlarda kullanılmasıdır. Bunun nedeni ise özel askerî şirketlerin daha düşük maliyete, daha yüksek standartlarda, daha etkin hizmet vererek Somali ve Ruanda örneklerinin yaşanmasını engellenebileceğiydi. Ancak, Annan Birleşmiş Milletlerin bir özel askerî şirketi kiralamasını bir devletin kiralamasından daha fazla sorun çıkaracağını öngörmüştür. Devletlerin kurduğu bir örgüt olan Birleşmiş Milletler eliyle bu tip bir uygulamanın yapılmasının siyaseten destek bulmasının mümkün olmadığını görmesinin sonucunda Annan, bu alternatifi uygulamaya sokmamış ve şu ifadeye bulunmuştur ".....dünya barışı özelleşmeye hazır olmayabilir" (FIDLER/CATAN, 2003).

Günümüzde, paralı askerlerin hukuki durumu tartışmalıdır. Gerçekte, paralı askerler ile askerî şirketler birbirinden farklı oluşumlardır. Askerî

7 United Nations Assistance Mission for Rwanda(UNAMIR).

şirketlerle paralı askerleri birbirinden ayıran dört temel unsur bulunmaktadır. Öncelikle bu şirketler, ticari birer firmadır. İkinci olarak süreklilikleri vardır ve hiyerarşik yapıya sahiptir. Üçüncü olarak uluslararası ticari enstrümanları kullanırlar ve son olarak ise meşruiyeti uluslararası toplum tarafından tanınan hükümetlerle çalışırlar; ki bu sayede kendi meşruiyetlerine zarar vermek istemezler. Paralı askerler ise bu özellikleri barındırmazlar (BRAYTON, 2002:307).

Askerî şirketler ihale almakta ve almış olduğu ihaleleri bir sözleşmeye uyararak icra etmektedirler. Askerî şirketlerin açıkça aldığı ihalelerden bir tanesi *Sandline International* firmasının Papua Yeni Gine'den aldığı ihaledir. Bouganville Devrimci Ordusuna (BRA)⁸ karşı Papua Yeni Gine'nin Başbakanı Sir Julius Chan bakır madenleri sorununu çözmesi için *Sandline International*'a 36 Milyon dolarlık ihale edilmiştir. Ayrıca, *Executive Outcomes* firmasının Sierra Leone'de barışı koruma işini alması dikkate değer görülmektedir. Bu girişim, başarısız devletlerdeki düşük yoğunluklu devlet içi çatışmalara Batılı devletlerin dahil olmak istememesinin bir sonucu olarak barışı koruma görevlerini dahi üstlendiklerini göstermektedir (BRAYTON, 2002:307). Bunun da ötesinde 2003 yılında gerçekleştirilen Irak Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilen Irak'ta bulunan Amerikan kuvvetlerinin yüzde onunun söz konusu şirketlerin askerlerinden oluştuğu ve hatta Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak Özel Temsilcisi Paul Bremer'in yakın korumasının *Blackwater* Şirketi tarafından yapıldığı bilinmektedir (HÜRRİYET, 2004:16). Aslında, devletlerin dahil olmağı savaşların azalmasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan savaş müteahhitleri, tarihte görülen örneklerinden olan "*condottiere*" gibi şiddet içermeyen savaşlar yerine ironik bir şekilde belirsizliklerin hakim olduğu yüksek şiddet içeren savaşlar nedeniyle tekrar ortaya çıkmıştır. Bu tarihsel döngüdeki belki en büyük benzerlik savaş müteahhitlerinin kötü ünüdür, belki de bu kötü üne sahip olmayan savaş müteahhitleri sadece korsanlardır.⁹ Yeni ortaya çıkan özel askerî sektörün düzenlenmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemenin birinci boyutu kavramsal olarak sınıflandırılması ve sonrasında ise meşruluğunun tartışılmasıdır.

8 Bouganville Revolutionary Army (BRA).

9 1856 yılında gerçekleştirilen Paris Antlaşması ile yasaklanmış olan "korsanlık" gerçekte sivil kişiler tarafından gerçekleştirilen bir güvenlik taahhüt işiydi. Bu noktada savaş müteahhitliğinin bir örneği olarak kabul edilebilecek korsanlığın özellikle Türk tarihinde kötü bir üne sahip olmadığı bilinmektedir.

3.4. Özel Askerî Sektörde bulunan Unsurların Sınıflandırılması

Yeni bir sektör olarak ortaya çıkan özel askerî sanayiinin kavramsal olarak sınıflandırması tartışmaları süregitmektedir. Yeni sektör hakkında çeşitli düzenleme çalışmalarına taban oluşturacak şekilde sınıflandırmasını yapmak ve meşruluğunu tartışmak gerekmektedir. Gerçekte, özel askerî işletmeler çeşitli boyutlarda birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları vurgulayarak sınıflandırma yapmak sektörü anlamak için bir gerekliliktir.

Söz konusu sınıflandırmalardan biri İngiliz “*Green Paper*” ile yapılmıştır. “*Green Paper*” Avam Kamarasının özel askerî şirketlerin yasal olarak düzenlenmesine taban oluşturmak amacıyla hazırlattığı ve sektörü detayları ile inceleyerek hukuki seçeneklerin sunulduğu bir belgedir. Söz konusu belgeye göre dünyadaki askerî hizmet sektörünün sınıflandırması paralı askerler, gönüllüler (mücahitler), yabancı ordularda silah altına alınanlar (Gurkalar), savunma sanayii şirketleri, özel askerî şirketler (danışma, eğitim, lojistik destek, insan kaynakları, mayın temizleme) ve özel güvenlik şirketleri şeklindedir (THE HOUSE OF COMMONS, 2002:pa.9-16).

Bir diğer düzenleme girişimi Uluslararası Barış Operasyonları Birliği'nin (IPOA)¹⁰ yaptığıdır, ki bu kurum bazı özel askerî firmaların bir araya gelmesi ile kurulmuştur. Genel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin yasama ve yürütme organlarında özel askerî firmalar için lobi faaliyetleri düzenlemektedir. IPOA özel askerî firmaları üç gruba ayırmakta ve ilk grupta mayın temizliği, lojistik destek ile askerî danışmanlık hizmetlerini kapsayan alanlarda faaliyet gösteren hizmet tedarikçileri bulunmaktadır. İkinci grupta kamu hizmetleri veren özel güvenlik şirketleri, üçüncü grupta ise askerî eğitim, istihbarat ve çatışma alanlarında hizmet veren özel askerî şirketler bulunmaktadır (IPOA[web], 2006).

Bir diğer sınıflandırma Amerikan ordusunun yaptığı olup özel askerî sektör genel olarak üç gruba ayrılmıştır. Amerikan ordusunun sınıflandırmasına göre ilk grupta sistem müteahhitleri yer almaktadır. Bunlar yüksek teknolojiye sahip silah ve çeşitli sistemlerin ikmal ve bakım desteğini silahlı kuvvetlerle beraber gerçekleştiren firmalardır. İkincisi dış destek müteahhitleridir. Bunlar ise sözleşmeler çerçevesinde satın almacı subaylarla faaliyet gösteren ordu müteahhitleridir. Sonuncusu olan arazi destek müteahhitleri ise faaliyet gösterilen arazide taktik seviyedeki komutanların ihtiyaçlarını karşılayan küçük

10 International Peace Operations Association (IPOA).

inşaat, hizmet (yemek, çamaşır yıkama vb. gibi) ve yerinden alım yapan müteahhitlerdir (SCHREIER/CAPARINI, 2005:36).

Bir diğer sınıflandırma Herbert Wulf tarafından yapılmış ve Wulf özel askerî sektörü beşe ayırmıştır. Özel güvenlik şirketleri (koruma, suç önleme, cezaevi yönetme), savunma sanayicileri, özel askerî şirketler (danışma, lojistik destek, teknik hizmet, bakım ve onarım, eğitim, barışı koruma ve insani yardım, çatışma kuvveti), statüsü belli olmayan kuvvetler (savaş ağaları, isyancılar, organize suç örgütleri) ve paralı askerler Wulf'un geniş kapsamlı sınıflandırmasının ana başlıklarını oluşturmaktadır (WULF, 2002:97-98 aktaran SCHREIER/CAPARINI, 2005:36).

Savaşın özelleşmesi alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Peter W. Singer özel askerî sektörde bulunan firmaları temel yeteneklerine göre sınıflandırmıştır. Singer'a göre özel askerî şirketler kötü üne sahip olan paralı askerler gibi bireysel değil, kolektif yapıya sahiptir. Askerî uygulamalar, taktik harekâtın icrası, stratejik planlama, istihbarat, lojistik ve muharebe desteği ile eğitimin ve teknik yardım genel olarak sektörde bulunan firmaların temel yetenekleri olarak göze çarpmaktadır.(SINGER, 2004:1) Singer tarafından bu temel yetenekler savaşmak, danışmanlık ve eğitim hizmeti vermek ile lojistik ve hizmet desteği sağlamak şeklinde üç kategoride toplanmıştır. Buna göre Singer'ın sınıflandırmasında savaşma yeteneğine sahip askerî şirketler, danışmanlık ve eğitim hizmeti verme yeteneğine sahip askerî danışmanlık şirketleri, lojistik ve hizmet desteği sağlama yeteneğine sahip askerî destek şirketleri bulunmaktadır (SINGER, 2003:92-100).

Singer'ın sınıflandırması temel yetenekleri askerlik olan özel askerî şirketleri kapsamaktadır. Fred Schreier ve Maria Caparini'ye göre bu sınıflandırmada Singer, temel yeteneği kolluk kuvveti olan özel güvenlik şirketlerini dahil etmemiştir. Schreier ve Caparini Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DCAF)¹¹ için hazırladıkları raporda özel askerî şirketlere ilave olarak özel güvenlik şirketleri sınıflandırmasını belirterek her iki başlığın ise özel askerî firmalar olarak adlandırıldığını vurgulamışlardır. Öte yandan özel güvenlik şirketlerini, Singer'ın sınıflandırmasını temel olarak özel askerî şirketlere benzer şekilde üçe ayırmışlardır. Bu sınıflandırma ise güvenlik şirketleri, güvenlik danışmanlık şirketleri ve güvenlik destek şirketleri şeklinde ifade edilmiştir (SCHREIER / CAPARINI, 2005:37-386). Ancak, bu çalışmada askerî sektörün sınıflandırmasını temel alması ve temel yetenekleri esas olarak yaptığı sınıflandırmanın kuramsal anlamda açıklayıcı olması nedeniyle Singer'ın kategorileri esas alınmıştır.

11 Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)

3.4.1. Askerî Şirketler

Temel yeteneği savaşmak olan ve cephede, ön hatlarda muharip unsurlarla beraber veya muharip unsurlar gibi hareket eden özel askerî sektörün temsilcilerine askerî şirket denmektedir. Askerî şirketlerin genellikle Afrika'da görülen organize olmayı becerememiş başarısız devletler ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından Kolombiya, Afganistan ve Irak'ta kullanıldığı görülmüştür. Bu tip şirketler konvoyların korunması, pusulara karşı koyma, devlet büyüklerinin korunması ve hatta stratejik tesis ve bölgelerin kurtarılması gibi görevler alabilmektedir. Askerî şirketler temel yetenekleri göz önünde bulundurulduğunda savaş müteahhidi olarak adlandırılabilirler.

Onlarca sayıya ulaşmış olan¹² askerî şirketler arasında bulunan *Executive Outcomes* modern dünyanın ilk tam teçhizatlı özel ordusu olarak bilinmektedir. Askerî şirketler arasında en bilinenidir ve 1989'da kurulmuş, 1999'da kapatılmıştır. Bu şirketin mensubu olan askerler, ki çoğu Güney Afrika ordusundan emeklidirler, bir birlik disiplini içinde bir arada bulunmamaktaydı ve bir ihale alındığında çağrılarak bir araya gelmekteydiler (SINGER, 2003:106-107). Bu *ad hoc* yapı genel olarak askerî şirketlerin temel özelliğini oluşturmaktadır.

Başlangıçta istihbarat ve eğitim gibi alanlarda *De Beers* firması gibi müşterileri olan *Executive Outcomes* ünlenmesine neden olan asıl işini Angola ile yapmıştır. Angola'dan Küba'nın askerlerini çekmesi ile ülkede bir otorite boşluğu meydana gelmişti. Bu boşluk sonucunda Soğuk Savaş döneminde başlayan iç savaşın aktörlerinden olan Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik (UNITA)¹³ 1993'te Soya şehrindeki petrol tesislerini ele geçirdi. Nijerya'dan sonra Afrika'nın en büyük petrol üreticisi olan Angola ordusunun bölgeyi geri alamaması nedeniyle *Executive Outcomes* firması ile sözleşme yaptı. *Executive Outcomes* tarafından gerçekleştirilen saldırı sonucunda "Soya Muharebesi" kazanılmış ve Soya şehri geri alınmıştır. Ne var ki *Executive Outcomes*'ın bölgeden çekilmesi ile UNITA Soya şehrini tekrar kontrol etmeye başlamıştır. Bunun üzerine Angola hükûmeti ile *Executive Outcomes* 40 milyon dolarlık sözleşme karşılığı Angola ordusunu eğitmiş ve *Executive Outcomes*

12 Askerî Şirketlerden bazıları; Executive Outcomes, Combat Force, Investment Surveys, Honey Badger Arms and Ammunition, Shield Security, Kas Enterprises, Saracen International and Ingreach Security, Alpha Five, Corporate Trading International, Omega Support Ltd., Parasec Strategic Concept, Jardine Securicor Gurkha Services, Gurkha Security Guards, Special Project Service Ltd., Sandline International, Vinnell Corporation, Dynacorp.

13 União Nacional Para a Independência Total de Angola (UNITA).

subaylarının komutasındaki Angola ordusu 1994 yılında UNITA'ya karşı galip gelmiştir. Soya muharebesi yirminci yüzyılda askerî şirketlerin gerçekleştirdiği ilk muharebedir ve zafer ile sonuçlanmıştır (SINGER, 2003:107-110).

Angola'nın hemen ertesinde yeni bir ihale alan *Executive Outcomes* şirketi unsurlarını ya da daha doğru bir ifade ile hava kuvvetleri, topçusu ve taarruz helikopterlerinden oluşan birliklerini Sierre Leone'ye sevk etti. Sierre Leone'de 21 ay sürecek ve toplam 35 milyon dolarlık bir ihale almış ve Birleşik Devrimci Cepheye (RUF)¹⁴ karşı savaşmıştır. *Executive Outcomes*, RUF'a bağlı birlikleri başkent ve elmas madenlerinin olduğu bölgeden iki haftadan kısa bir sürede başarıyla defetmiştir. *Executive Outcomes*'ın zorlaması ile görüşme masasına oturtulan RUF'un özel talebi neticesinde *Executive Outcomes* bölgeden çekilmiş ve sonrasında bölgede tekrar istikrarsızlıklar başlamıştır (SINGER, 2003:110-115). *Executive Outcomes* 1 Ocak 1999 tarihinde Güney Afrika'da çıkan yerel kanunlar gereği yasaklandığından kapanmıştır. Angola ve Sierre Leone'ye ilave olarak Uganda, Güney Afrika, Endonezya, Kongo ve bazı diğer ülkelerde faaliyette bulunmuştur. Yerel hükümetle arasında çıkan ihtilaf nedeniyle Kongo'da yaşadığı başarısızlık istisna tutulursa hep başarılı olmuş ve zaferler kazanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ise askerî şirketlerin muharip görevlerde kullanılmasının ilk denemesini Kolombiya'da gerçekleştirdiği uyuşturucu savaşında uygulamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin toplam 3,5 milyar dolarlık ihale tutarını paylaşan 17 askerî şirketi Kolombiya'da faaliyet göstermiştir. Kolombiya'da Amerikan ordusunun unsurları ile savaş müteahhitleri yakın koordine içinde bulunmuştur. Bu koordine sonucunda alınan neticeler Afganistan ve Irak'taki uygulamalara model teşkil etmiştir (DONGEN, 2003:1-3).

Felluce'de 2004 yılının sonlarına doğru öldürülen dört Amerikalı sivil koruma ile kamuoyunda tartışma yaratarak gündeme gelen *Blackwater Security Consulting* Şirketi 1996 yılında eski bir Deniz Kuvvetleri Hava İndirme (*Navy SEAL*)¹⁵ askerî olan Erik Prince tarafından kurulmuş ve 2004 yılının sonuna kadar 50.000 asker ve güvenlik personelinin 6000 dönümü bulan arazisinde eğitmiştir. Hatta, Amerikan ordusuna bağlı bazı özel kuvvetler birliklerine bu arazide eğitim verilmiştir. *Blackwater* genellikle *SEAL*, *Ranger*¹⁶ ve *Delta*

14 Revolutionary United Front (RUF).

15 Navy Sea Air Land (Navy SEAL).

16 Amerika Birleşik Devletleri Kara Kuvvetleri Komandosu.

*Force*¹⁷ birliklerinden personele iş vermektedir. 2002-2004 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nden kazandığı ihalelerden 35 milyon dolar tutarında ödeme almıştır. Irak'ta ihaleler alan *Blackwater*, görevlendirdiği savaşçı asker başına günde 1.500-2.000 dolar hak ediş almaktadır. Personeline ise bir asker için oldukça yüksek maaş vermektedir. Bu maaşlar aylık 15.000 dolar civarındadır (DUFY vd., 2004:32-33).

Askerî şirketlerin gelmiş geçmiş en yoğun kullanım alanı Irak Savaşı'nda olmuştur. Savaş müteahhitlerinden bahsetmeden Irak Savaşı anlatılamaz (SINGER, 2004:6). Irak'ta kesin olmamakla birlikte 60'dan fazla şirket, 20.000'i aşan çalışanı ile varlığını sürdürmektedirler. İlginç olan nokta Irak Savaşı'nda ve devamında bölgede bulunan Koalisyon Kuvvetlerini oluşturan ülkelerin sıralamasında en fazla katkıyı Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra askerî şirketler yapmaktadır.¹⁸ Irak Savaşı'nda askerî şirketlerin rolünü anlatan bir başka çarpıcı örnek ise Kuveyt'te bulunan Doha Kışlasıdır. Askerî bir kışla olan bu bölge askerî şirketler tarafından yönetilmekte ve korunmaktadır (SINGER, 2004:4).

Askerî şirketler koalisyon kuvvetlerinde muharip olarak taktik askerî rolleri üstlenebilmektedir. Her ne kadar koruma görevi aldıkları bildirilmesine rağmen tahmini olarak 6000'den fazla askerî şirket çalışmasının bizzat taktik askerî görev aldığı tahmin edilmektedir. Irak'ta "güvenlik" alanında ihale alan askerî şirketlerin temel olarak üç ayrı alanda görevlendirilmektedir. Bunlar kritik tesislerin, kritik liderlerin ve konvoyların korunmasıdır. İntihar bombacısı veya yol kenarı bombalamaları düşünüldüğünde en tehlikeli görevlerin bunlar olduğu görülmektedir. Irak'ta Şubat 2006 tarihi itibarıyla özel askerî sektörde yer alan şirketlerin kaybının 310 kişi olduğu gerçeği bu konuda ipucu vermektedir (IRAQ COALITION CASUALTY COUNT[web], 2006).

17 Amerika Birleşik Devletleri Ordusunda özel kuvvetler harekâtı ile görevlendirilen birliğin adı.

18 Irak'ta bulunan Koalisyon Kuvvetlerine dahil olan devletlerin asker sayısına göre sıralaması ve ilk on devletin asker sayısı şöyledir: 1.ABD (160.000) 2.İngiltere (12.000) 3.G.Kore (3.300) 4.İtalya (3.030) 5.Polonya (1.500) 6.Gürcistan (850) 7.Romanya (830) 8.Japonya (800) 9.Danimarka (540) 10.Bulgaristan (450) 11.El Salvador 12.Avustralya 13.Moğolistan 14.Azerbaycan 15.Litvanya 16.Çek Cumhuriyeti 17.Letonya 18.Slovakya 19.Arnautluk 20.Estonya 21.Ermenistan 22.Makedonya 23.Kazakistan 24.Norveç 25.Hollanda 26.Bosna-Hersek 27.Singapur (GLOBALSECURİTY[web], 2005).

3.4.2. Askerî Danışmanlık Şirketleri

Özel askerî sektör sınıflandırmasının ikinci grubunda bulunan askerî danışmanlık şirketlerinin temel yeteneğini doktrin geliştirme, silahlı kuvvetlerin ve savunma bakanlıklarının yeniden yapılandırılması, harp oyunları, silah sistemleri eğitimi, taktik seviyeye kadar her türlü birlik eğitimi, danışmanlık, planlama ve lider eğitimi gibi harekât alanının gerisini ve harekât öncesi hazırlıkları oluşturmaktadır.

En bilinen askerî danışmanlık şirketi *Military Professional Resources Incorporated* (MPRI)¹⁹ dir. 1987 yılında kurulan şirketin merkezi Pentagon'a çok yakın bir mevkide bulunmaktadır. Ayrıca personelinin %95'i Amerikan ordusundan emekli olmuştur. MPRI aslında bir yönetim kurulu ile bir listeden meydana gelmektedir. Listede bulunan emekli askerlere bir ihale alındığında iş önerilmekte ve alınan taahhütler söz konusu *ad hoc* yapı ile yerine getirilmektedir. MPRI'nın Amerikan ordusu ile sıkı bağlarının olması Amerikan ordusunun özel sektördeki uzantısı olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Başlangıçta çeşitli eğitim ve talimnamelerin yazılışı gibi ihaleler alan MPRI'nın ilk uluslararası sözleşmesi Körfez Savaşından alınan dersleri Tayvan ve İsveç ordularına verdiği eğitimlerle aktarması ile başlamış ve ikinci aşamada Nijerya barışı koruma kuvvetlerine eğitim vererek devam etmiştir (SINGER, 2003:119-135).

MPRI, asıl uluslararası ününü Eski Yugoslavya'da gerçekleştirdiği faaliyetlerle duyurmuştur. MPRI'nın eğittiği Hırvat kuvvetleri "Fırtına Operasyonu"²⁰ muharebesi ile Krayina bölgesini Sırpların elinden almıştır. MPRI'nın Bosna ve Makedonya Ordusu ile Kosova Kurtuluş Ordusu (UCK)²¹'nin eğitiminde rol aldığı bilinmektedir. Suudi Arabistan, Kuveyt, Sri Lanka, Nijerya, Gine, Kolombiya MPRI'nın ihale aldığı diğer ülkelerin bazılarıdır. Aslında, MPRI Amerikan tarzı savaşı yabancı devletlere ihraç ederek Amerikan ordusunun gidemediği yerlere gitmekte ve böylece Amerikan Dış Politikasının taşeronluğunu yapmaktadır (SINGER, 2003:119-135).

3.4.3. Askerî Destek Şirketleri

Askerî destek şirketleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ordularla faaliyet göstermekte ve sektörün en eski temsilcilerini barındırmaktadır. Askerî destek şirketlerinin, temel yeteneklerini lojistik destek unsurlar oluşturmaktadır. Bu

19 Askerî Profesyonel Kaynaklar Şirketi.

20 Operation Storm

21 Ushtria Çlirimtare ë Kosovës (UCK)

faaliyetleri yemek hizmetleri, çamaşır hizmetleri, küçük inşaatlar ve diğer destek işlemleri ihtiva eder. Son yıllarda lojistik destek alanında değişen husus bu şirketlerin muharip birliklerin görevlerini yaptığı her yerde ihale alması ve taahhütlerini yerine getiriyor olması oluşturmaktadır. Söz konusu işlemler geleneksel ordularda askerler tarafından muharebe hizmet destek birlikleri²² tarafından icra edilirken, bu hizmetler günümüzde çoğunlukla askerî destek şirketlerine ihale edilmeye başlanmıştır. Askerî destek firmaları asker sevkiyatından önce harekât yapılacak olan bölgeye vararak birlikleri karşılaması ve en son asker bölgeden ayrılıncaya kadar destek sağlamaya devam etmeleri ile tanınır.

Askerî destek şirketleri içinde özellikle Irak'ta gerçekleştirdikleri nedeniyle en bilineni ve sektörü şekillendireni *Kellogg Brown & Root (KBR)* şirkettir. *KBR* şirketi enerji, inşaat gibi sektörlerin yanı sıra Apollo 13 gibi projeler nedeniyle uzay çalışmalarında bile girişimlere sahip olan *Halliburton* grubuna dahildir. *KBR*, 1919'da *Erle Halliburton* tarafından kurulmuş olup dünyanın askerî destek hizmeti veren en güçlü firmasıdır. Grup, Soğuk Savaş sonrası şekillenen dünyada ilk çıkışını 1990 yılında *Halliburton* ile Basra Körfezi'nde yanan 320 petrol kuyusunun söndürülmesi işini, *BRS*²³ ile ise Kuveyt'in savaştan zarar gören kamu binalarının onarımı ihalelerini alması ile yapmıştır. Grup, 1992 yılına gelindiğinde Amerikan ordusundan stratejik lojistik destek planlama ihalesini almış ve bu ordudan aldığı ilk iş olmuştur. Amerikan ordusundan geleceğin lojistik planlamasının nasıl olacağı ihalesini kazanan firma, güçlü ekonomik yapısı sayesinde bu planın en önde gelen uygulayıcısı olmuştur. Bir bakış açısına göre Amerikan ordusu ve *KBR* karşılıklı olarak iki binli yıllardaki savaşlarda lojistik planlamanın nasıl yapılacağını planlamışlar ve sonra birlikte uygulamışlardır. Bu gelişmeleri 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri Eski Savunma Bakanı Dick Cheney'in *Halliburton*'a başkan ve CEO olması izlemiştir. Cheney dönemi ile birlikte 1996 yılı, petrol piyasalarındaki soruna rağmen şirketin en iyi mali yükseliş

22 NATO yapılanmasında askerî birlikler savaş alanında aldıkları görevlere göre muharebe, muharebe destek ve muharebe hizmet destek şeklinde sınıflandırılmaktadır. Muharebe birliklerini cephe hattında düşman ile temas eden ve piyade veya tankçı gibi sınıflardan oluşan unsurlar oluşturmaktadır. Muharip unsurların düşmanla temasına silahları ile destek veren topçu ve istihkam gibi sınıflardan meydana gelen birliklere ise muharebe destek birlikleri denmektedir. Geri alanda tüm kuvvetlerin ikmal, bakım, onarım ve her türlü hizmet ihtiyacını karşılayan unsurlara ise muharebe hizmet destek birlikleri adı verilmektedir.

23 Brown & Root Services Şirketi 2002 yılında boru üreticisi Kellogg ile birleşerek *KBR* adını almıştır.

performansı gösterdiği yıl olmuştur (SINGER, 2003:138). 2000 yılında yeni Amerikan Başkanı olan George W. Bush'un Başkan Yardımcısı olan Cheney bu görevinden ayrılmıştır. Yeni iktidar döneminde *KBR*'ın Irak ve Afganistan'da aldığı ihalelerin tutarının 2003 yılı itibariyle toplam 2.3 milyar dolar (WINDFALLS OF WAR[web], 2006), 2004 yılı itibariyle 4,3 milyar dolar ve 2005 yılı itibariyle 13 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (SINGER, 2004:5).

Bu performans artışı şirketin aldığı askerî ihaleler sayesinde gerçekleşmiştir. Şirketin askerî birliklere lojistik destek sağlamasının tek nedeni eski savunma bakanının CEO olması değildir.²⁴ Şirketin peşin ödeme yapılmadan istenilen yer ve zamanda stratejik planlama ve lojistik destek sağlayabilecek yeteneklere sahip olması rekabette en büyük avantajdır. Bu sayede birliklerden önce bölgeye sevk edilebilmekte ve sonrasında bölgeyi en son terk edebilmektedir. Bunu yapacak başka şirketin ortaya çıkması kolay değildir, ama çıkmaktadır.

Başlangıç aşamasında özel sektörün, savaşa harekât alanında lojistik destek sağlaması konseptini *KBR* ile uygulamaya sokan Amerikan ordusu ikinci aşamada, alternatif firmaların ortaya çıkmasını doğal olarak istemektedir. Söz gelimi *Dyncorp* gibi rakip firmalar *KBR*'ın elinden bazı ihaleleri eski Yugoslavya ve Afganistan'da alabilmiştir. Kosova'da gerçekleştirilen lojistik destek faaliyetlerinin sivil firmalar tarafından yapılmasının yoğunluğu nedeniyle Amerikan askerleri arasında "BRS" yazılı peçelerin²⁵ üniformalara takılması gerektiği söylenecek kadar esprî konusu olmuşlar ve günlük askerî hayatın içine girmişlerdir. İstihkamsızlık, inşaat, bakım, ulaştırma, araç bakım ve onarımı, su ve yemek hizmetleri, temizlik hizmetleri, yangın söndürme, çevre hizmetleri ve yakıt ikmal alanlarında hizmet yaptıkları düşünüldüğünde bu esprinin mesnetsiz olmadığı görülmektedir (SINGER, 2003:136-148).

3.5. Özel Askerî Sektörün Hukuki Olarak Düzenlenmesi

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde kurulan yeni sistemdeki temel felsefe savaşın yüceltilmemesidir. Birleşmiş Milletler'in kuruluşu ile birlikte savaşın

24 Dick Cheney'in 2000 yılı sonrasında George W. Bush'un Başkan seçilmesinin ardından Başkan Yardımcısı olması *KBR* üzerindeki spekülasyonları arttırmıştır.

25 "Peç" sözcüğü yama kelimesinin İngilizce karşılığı olan "patch" kelimesinden türetilmiştir. Peçler birlik adını ve sembolünü göstermekte olup askerler tarafından üniformalarına takılmaktadır.

yasaklandığı kabul ediliyor olmasına rağmen aslında savaş ilan etme yetkisi devletlerin elinden alınarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine²⁶ devredilmiştir. Öte yandan tarih incelendiğinde savaşı engelleyebilecek yegane unsurun savaşın meseleleri halletmekte yetersiz kalması olduğu görülmektedir. Bu nedenle savaş yasaklanamamış, ama savaşın tercih edilebilir bir yöntem olmaktan çıkarılması amaçlanmıştır. Birleşmiş Milletler'in savaş kavramına bu şekilde bakmasının doğal bir sonucu olarak savaşı "kazanç" aracı olarak gören paralı askerlik ya da "savaş müteahhitliği"nin bu sistemde kabul görmesi beklenmemelidir.

Günümüz uluslararası hukukunda kavram olarak savaşın özelleştirilmesinin meşruluğu tartışmalıdır. Tarih boyunca kötü bir üne sahip olan paralı askerler ile son yıllarda özel askerî sektörü oluşturmaya başlayan özel askerî şirketlerin tanımları üzerinde dahi henüz anlaşılammıştır. Öte yandan, savaşın özelleşmesi ile birlikte paralı askerlik ile özel askerî şirketler arasındaki farklar hukuki olarak vurgulanmaya başlanmış ve bunun sonucunda sektörü düzenleme eğilimleri ortaya çıkmıştır. Genel olarak özel kişiliğe sahip olan paralı askerlerin tek güdüsü paradır ve işveren ayırımı yapmazlar. Kâr amaçlı işletmeler olan özel askerî şirketlerde ise kişisel kazanç söz konusu değildir. Çünkü, özel askerî şirketler süreklilikleri olan ve meşru hükümetlerle çalışan hiyerarşik yapıya sahip tüzel kişiliklerdir.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ertesinde doksanlı yıllarla birlikte başlangıçta Afrika'da görülmeye başlayan askerî şirketlerin hukuki statüsü Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası platformlarda, devletlerde ve hatta sivil toplum girişimlerinde tartışma yaratmıştır. Özel askerî sektörün meşruluğu konusunda ilk girişimi 1994 yılında Birleşmiş Milletler yapmış ve Enrique Bernales Ballesteros'u paralı askerlik hakkında rapor yazması için görevlendirmiştir.²⁷ Savaş müteahhitleri hakkında 2004 yılına kadar düzenli raporlar hazırlayan Ballesteros'e göre Angola, Ruanda, Tacikistan, Ermenistan, Azerbaycan, Afganistan, Eski Yugoslavya ve Zaire'de bu tür faaliyetlere rastlanmıştır. Raportöre göre özel askerî şirketler insan hakları ihlalleri ve self-

26 Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda "savaş ilan etme" ifadesi yer almamakta bunun yerine Güvenlik Konseyine güç kullanma yetkisi veren 42nci maddede "... uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir....." ifadesi kullanılmıştır.

27 Paralı askerliğin bazı şekilleri günümüzde kabul görmektedir. Fransızların Lejyonerleri, İngilizlerin Nepalli Gurkaları ve Vatikan'ı koruyan İsviçreli muhafızları paralı askerliğin kötü ününe rağmen Cenevre Sözleşmeleri'ne göre meşru kabul edilmektedir.

determinasyon hakkının kullanılmasının engellenmesine neden olabilir. Ballesteros raporunda özel askerî şirketlerin faaliyetleri ile ilgili acil olarak düzenleme yapılmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır (BALLESTEROS, 2003:pa.70-77). Ayrıca, raportör paralı askerlerin muhtemel terörizm bağlantısının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır (BALLESTEROS, 2003:pa.35-36).

Paralı askerlik ve savaş müteahhitliği birbirine karıştırılan kavramlar olarak dikkat çekmektedir. Gerçekte birbirinden farklı kavramlardır. Uluslararası hukukçular “*Paralı asker kavramı ile genel olarak kişisel kazanç amacıyla uyruğundan olunmayan ya da ülkesinde oturulmayan çatışan taraflardan birinin silahlı kuvvetlerine katılarak silahlı çatışmalarda yer alan kişiler belirtilmektedir*” şeklinde tanımlamaktadır (PAZARCI, 2003:576). Paralı askerliğin en belirgin özelliği, savaşarak maddi kazanç elde etme isteğidir. Paralı askerliğin tanımlanması ve düzenlenmesi ile ilgili üç hukuki belge bulunmaktadır. Bunlar Cenevre Sözleşmeleri’ne 1977 tarihli 1 Numaralı Ek Protokol, (UNHCHR[web] 2006) 1977 tarihli Paralı Askerliğin Kaldırılmasına Dair Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi (OAU[web] 2006) ve 1989 tarihli Paralı Askerlerin Askere Alınması, Kullanımı, Finansmanı ve Eğitimine Karşı Uluslararası Sözleşme’dir (BM[web] 2006). İlk iki metinde paralı askerlerin “savaşçı” veya “harp tutsağı” statüsünden yararlanamayacakları belirtilmektedir. Üçüncü metin ise paralı askerlik tanımını genişletmiş²⁸ olmakla birlikte imzaya açılmasından beri uluslararası konsensüs oluşturacak sayıda devlet tarafından onaylanmamıştır.²⁹

28 “*Madde 1- İşbu Konvansiyonun amaçları doğrultusunda,*

1. *Paralı asker tanımına aşağıdaki kişiler dahildir:*

- a) *Ülkesinde ya da ülkesi dışında silahlı bir çatışmada savaşmak üzere özel olarak askere alınanlar;*
 - b) *Özellikle kişisel çıkar elde etmek amacıyla çarpışmalara katılan ve bu çarpışmalara her kimin saflarında katılıyorsa onun adına ya da onun tarafından kendilerine benzer işlevleri yerine getiren benzer rütbedeki savaşçılardan çok daha fazla maddi kazanç vaat edilen kişiler;*
 - c) *Ne çatışmaya taraf olan ülkelerin milliyetine tabi ne de çatışmaya taraf ülkenin topraklarında sürekli ikamet eden kişiler;*
 - d) *Çatışmaya taraf olan ülkelerin silahlı kuvvetlerine mensup olmayan kişiler; Çatışmaya taraf olmayan bir devletin silahlı kuvvetler mensuplarından resmî bir görevle gönderilmeyenler.*
2. *Paralı askerler ayrıca herhangi bir durumda şu niteliklere sahip kişilerdir:*
- a) *Aşağıdaki amaçlar için ülkesinde ya da ülkesi dışında silahlı bir çatışmada savaşmak üzere özel olarak askere alınanlar:*
 - i. *Hükûmeti devirmek ya da bir devletin anayasal düzenine zarar vermek ya da*

Paralı askerlikten farklı bir olgu olan özel askerî şirketlerin ise günümüzde yoğun olarak kullanılması devletin askerî fonksiyonlarının özelleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu genel olarak kabul edilen bir görüş olmakla birlikte askerî fonksiyonların özelleşmesi sayesinde gelişmiş Batılı devletlerin dış politikalarında daha maceracı davranabilmesine olanak sağlamaktadır (WALKER/WHYTE, 2005:687-689). Savaş müteahhitliği uygulamalarının gelişmiş batılı devletlerin yanı sıra ordu oluşturamayan başarısız devletlerde, yani Afrika'daki eski sömürgelerde olması ise daha düşündürücüdür. Temel olarak bu durum devletlerin egemenliğine bir tehdit unsurudur (SHEARER, 1998:15). Ayrıca bu devletlerin organize olmayı başaramamış olduklarını değerlendirsek durumun hassasiyeti ortaya çıkacaktır.

Uluslararası platformlardaki girişimlerin yanı sıra devletler düzeyinde özel askerî sektör ile ilgili düzenlemelere rastlamak mümkündür. Devletler tarafından özel askerî sektörle ilgili yasal mevzuat genel olarak ulusal ceza kanunlarında var olan paralı askerlik ile ilgili düzenlemelerden oluşmaktadır. Avustralya, Belçika, Yunanistan, Finlandiya, Danimarka, İtalya, Hollanda, Portekiz, Rusya, İsviçre ve Ukrayna paralı askerliği yasaklamıştır. Bu konuda düzenleme yapmayan devletler ise Almanya, Avusturya, Kanada, Japonya, Yeni Zelanda ve İspanya'dır (THE HOUSE OF COMMONS, 2002:Annex B). Öte yandan Güney Afrika ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılan düzenlemeler ile İngiltere'de yapılan düzenleme girişimleri özel askerî sektörün gelecekteki hukuki yapısına ışık tutacak niteliktedir.

Özel askerî şirketlerle ilgili ilk detaylı düzenleme önerisi İngiltere'de yapılmıştır. İngiliz Avam Kamarası'nın kabul ettiği "*Green Paper*" özel askerî sektörün kapsamlı bir analizini yaparak nihayetinde sektörün düzenlenmesi ile

- ii. *Bir devletin toprak bütünlüğüne zarar vermek;*
- b) *Bu amaçlarla özellikle kişisel çıkar elde etmek isteyen ve maddi kazanç vaadiyle teşvik edilen kişiler;*
- c) *Böylesi bir eylemde bulunulan devletin milliyetine tabi olmayan ya da topraklarında sürekli ikamet etmeyen kişiler;*
- d) *Bir devlet tarafından özel görevle gönderilmeyenler; ve Eylemin yapıldığı devletin silahlı kuvvetlerinin mensubu olmayanlar.*

29 20 Ekim 2001'de imzaya açılan bu konvansiyonu sadece Azerbaycan, Barbados, Belarus, Belçika, Gürcistan, Hırvatistan, İtalya, Kamerun, Katar, Kıbrıs, Kosta Rika, Libya, Maldivler, Mali, Moritanya, Özbekistan, Senegal, Seyşeller, Surinam, Suudi Arabistan, Togo, Türkmenistan, Ukrayna ve Uruguay onaylamış, Almanya, Angola, Fas, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo, Nijerya, Polonya, Romanya ve Yugoslavya ise imzalamış ancak henüz onaylamamışlardır.

ilgili önerilerde bulunmaktadır. Bir devletin vatandaşlarının başka bir devlete karşı özel askerî faaliyette bulunması o ülkenin dış politikasını sekteye uğratabilir. Bu gerçekten hareketle özel askerî faaliyetlerle ilgili düzenleme yapmak bir gerekliliktir. İngiltere “*Green Paper*” ile özel askerî sektörün hukuki olarak düzenlenmesine yönelik olarak bu tip özel askerî faaliyetlerin dünyada yasaklanmasını, özel askerî faaliyetlere lisans verilerek düzenlenmesini, sektörün unsurlarının kayıt altına alınmasını, özel askerî güvenlik şirketlerine lisans verilmesini veya sektörün unsurlarının oto kontrol ile düzen sağlamanı sektörün hukuki zemini ile ilgili seçenekler olarak sıralamıştır (THE HOUSE OF COMMONS, 2002:Annex C). Sektörün oto kontrol ile düzen sağlama girişimleri ise Amerika Birleşik Devletlerinde kendisini göstermiştir.

Uluslararası güvenlik sektörünün kendi kendine düzenlenmesi ile ilgili girişimlerden birisi Uluslararası Barış Operasyonları Birliği (IPOA³⁰) tarafından 12 özel güvenlik şirketinin üye olması ile başlatılmıştır. 2001 Nisanında Washington D.C.’de kurulan IPOA amacını açıklarken barış ve istikrar operasyonlarında özel sektörün artan önemini vurgulamıştır (IPOA[web]2006). Bu maksatla, IPOA tarafından davranış ilkeleri tespit edilerek insan hakları, şeffaflık, silahların alımının kontrolü ve çalışanların hakları ile ilgili standartları sağlamaya çalışmaktadır. Tabii ki bu girişim ile sektörü tamamen kontrol etmek mümkün değildir. Ama bu girişim sektörün kendi kendini kontrol edebilmesi için en azından bir başlangıç olarak kabul edilebilir (HALMQUIST, 2005:46-49).

İngiltere’nin “*Green Paper*”ı ile yapmaya çalıştığı düzenlemenin benzeri genel olarak Batılı devletlerde yaygın değildir. Güney Afrika Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri bunun istisnasıdır. İrkçı rejim sonrası ordusunda yeniden yapılanmaya giden Güney Afrika Cumhuriyeti’nin terhis edilen eski askerlerinin Afrika’da bulunan askerî şirketlerdeki faaliyetleri bu devletin sektörde düzenleme yapma ihtiyacı hissetmesine neden olmuştur. Güney Afrika Cumhuriyeti, *Executive Outcomes* örneğinden yola çıkarak 1998 Eylülünde kabul ettiği bir yasa ile yabancı askerî faaliyetleri düzenleyerek Güney Afrikalıların bu faaliyetlere dahil olmasını yasaklamıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise 1968 yılında çıkan “Amerika Birleşik Devletleri Silahların İhracının Kontrolü Yasası” ile silah satışları ve askerî hizmetlerin ihracı düzenlenmiş olup bu işlemler Dışişleri Bakanlığının “Uluslararası Silah Transferi Yönetmeliği” ile detaylı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelik özel askerî sektörün faaliyetlerinin düzenlenmesine olanak

vermektedir. Öte yandan Amerikan Ceza Kanunu, Amerika Birleşik Devletleri'nin barış içinde olduğu yabancı devletlerle çarpışan başka devletlere karşı Amerikan vatandaşlarının çatışmasını yasaklamaktadır (THE HOUSE OF COMMONS, 2002: Annex B). Aslında bu uygulama, Amerika Birleşik Devletleri'ne mahsus değildir. Genel olarak devletler, vatandaşlarının sulh içinde bulunulan bir devlete karşı bireysel ve ticari nedenlerle olsa dahi çatışma içinde olmasını yasaklarlar.

3.6. Özel Askerî Şirketlerin Askerî Harekâta Katkılarının Tartışılması

Hukuki olarak meşruluğu tartışmalı olan ve hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyan özel askerî sektörün askerî harekâta olumlu ve olumsuz katkıları bulunmaktadır. Doksanlı yıllarda yükselişe geçen özel askerî sektör, yükselen yeni ekonominin bir sonucu olarak liberal ekonominin kurumlarının savaş alanında kullanılmasına neden olmuştur. Özellikle Napolyon'un orduları ile birlikte son iki yüzyıldır savaş alanlarında tarihin en kanlı çarpışmalarını gerçekleştiren ulusal orduların yerine savaş alanlarında çarpışan askerî şirketler yeni ihtiyaçları karşılamanın yanı sıra yüzyıllardır oluşan dengeleri alt üst etmeye başlamıştır. Özel askerî sektörün değerlendirilebilmesi için bu başlık altında özelleşmenin yararları ve mahzurlu tarafları ortaya konulmuştur.

Özel askerî sektörün yararlarını değerlendirebilmek için öncelikle sektörün ortaya çıkma nedenlerini ve ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığına bakmak gerekir. Çalışmanın başlangıcında belirtildiği üzere özel askerî sektörün ortaya çıkmasının nedenleri yayılan özelleştirme dalgası, orduların küçülmesi ile ortaya çıkan fazla askerî işgücü ve büyük güçlerin çatışmalara müdahale etmekteki isteksizliğidir.

Devletler, doksanlı yıllarla birlikte kamu harcamalarını kısabilmek için verimliliği artırmanın yollarını aramıştır. Sonrasında ise hantal devlet organizasyonu yerine özelleştirme ve dış kaynaklardan yararlanma uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Özelleştirmeler sayesinde kamu harcamalarının azaltılması başarılı ve bu yöntem askerî harcamaları kısmak için kullanılmaya başlanmıştır. Öte yandan, 1994 ile 2003 yılları arasında dünyada yapılan askerî harcamalara bakıldığında söz konusu özelleştirme eğilimine rağmen bir artış olduğu görülmektedir. Dünya genelinde 1994 yılında yapılan toplam askerî harcamalar 742 milyar dolar iken bu rakam 2003 yılında 879 milyar dolara yükselerek yüzde 18'lik bir artış görülmüştür (SKÖNS, 2004:306). Askerî sektörün özelleştirilmesinde en ileri uygulamaları gerçekleştiren Amerika Birleşik Devletleri'nin harcamalarına bakıldığında ise bu aynı artış özelleştirmelere rağmen görülmektedir. 1994 yılında söz konusu

devletin askerî harcamaları 288 milyar dolar iken 2003 yılında bu rakam 446 milyar dolara çıkmıştır (SKÖNS, 2004:346). Tabii ki askerî harcamaların artışı veya düşüşü sadece özelleştirmeye bağlı değildir. Özellikle uluslararası güvenlik ortamındaki değişiklikler belirleyicidir. Buna rağmen, *KBR* firmasının Irak'ta Amerikan ordusuna fazla hak ediş yaptığı yolunda çıkan tartışmalarla birleştirdiğimizde (ZABCI, 2003:28) askerî alandaki özelleştirmelerin askerî harcamaları kısıtına dair kapsamlı bilgiye ve değerlendirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bunun yanında fazla ödeme, kalitesiz hizmet ve eğitimsiz personel çalıştırma gibi şartnamelerini uygulamakta çıkan sorunlar verimlilik ve maliyet hakkında soru işaretlerini arttırmaktadır (SINGER, 2004:6-7). Sözgelimi eğitimsiz sorgulamacıların çalıştırılmasının (*CACI* firması) sonucu olarak Ebu Garib Hapishanesi'ndeki çeşitli uygulamalar kamuoyunda tartışmalar yaratmıştır (SHORROCK, 2004:8-9).

Genel olarak, dış kaynaklardan yararlanma ve özelleştirme kavramının kamu harcamalarında parasal olarak tasarruf sağladığı düşünülse de bu durum özel askerî sektör için geçerli değildir. Örneğin; askerî şirketlerin askerleri Irak'ta günlük 500-1500 dolar arasında kazanabilmektedirler ve bu rakam geleneksel ordularda görevli bir askerînin çok ötesindedir. Silahlı çatışma riski ücretlerin inanılmaz seviyede artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, özel askerî şirketlerin çalışanlarının geleneksel ordulardaki askerlerden çok kazanmaları ve yetenekli olanların özel sektörü tercih etmesi askerlerle şirket çalışanı askerler arasındaki ilişkilerde sorunlar yaratmakta ve bu sorunlar askerî harekâta yansımaktadır (SINGER, 2004:14-16). Temel yeteneği savaşmak olan unsurların dış kaynaklardan tedarigi aslında maddi maliyeti değil siyasi maliyeti düşürmektedir. Çünkü özel askerî şirketlerde meydana gelen kayıplar orduların ve devletlerin kayıp hanesine yazılmamaktadır. Bu sayede işveren durumundaki hükûmetler kamuoyunun tepkisi ile oluşabilecek siyasi sonuçlarla karşı karşıya kalmamaktadırlar. Ancak, çatışmalarda meydana gelen kayıplar hakkındaki rakamların güvenilirliği zedelenmektedir.

Geleneksel ordularda bulunan askerlerin davranışları ile askerî şirketlerde bulunan askerler arasındaki farklılıklar savaş bölgesinde sorun hâline dönebilmektedir. Askerî hiyerarşiden uzak olmaları bu sorunların temelini teşkil etmektedir. Her ne kadar genelde eski askerlerden oluşsa da askerî şirketlerin çalışanları risk arttığında güvenilir olmaktan çıkabilmektedirler. Özellikle kendilerini insan hakları kuralları ve Uluslararası İnsani Hukuka bağlı hissetmemeleri çatışma esnasında temasın daha vahşi olmasına neden olmaktadır. Bunun temel nedeni, savaş müteahhitlerinin hangi hukuk kurallarına tabi oldukları hususunun karışık olmasıdır. Söz gelişi Irak'ta bulunan Amerikan ordusuna bağlı şirketlerin çalışanlarının ne görev aldığı Irak Hükûmetinin, ne de sözleşme imzaladığı Amerikan devletinin hukuk

kurallarına tabi olmaması karmaşa yaratabilmektedir. Aslında askerî şirketlerin çalışanları askerî emir komuta zincirine bağlı değildirler ve onları bağlayan tek kural iş akitleridir. Bu durum ise vahşetin yanı sıra muharebe alanında özel askerî şirketlerin faaliyetlerinden kaynaklanan komuta kontrol ve koordinasyon karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte askerî şirketlerin mensuplarının mesai hariç kalan zamanlarda korunması ihtiyacı geleneksel ordular için ilave koruma hizmeti yani işgücü anlamına gelmektedir. Çünkü geleneksel orduların askerleri her zaman kendilerini korumakla mükellef iken söz gelişi gelişmiş bir silah sistemini kullanma ihalesini alan özel askerî şirketin bilgisayar başında söz konusu sistemleri kullanan çalışanın iş saatleri dışında kendisini koruması sorumluluğu her hangi bir askerden farklı olarak kendisine ait değildir (SCHREIER/CAPARİNİ, 2005:82-86). Aslında mesai saatlerinde askerî taktikleri yerine getiren özel askerî şirketlerin çalışanları da mesai bittikten sonra bir sivil hâline gelmektedirler. Bu durum ise hukuki bir boşluğa neden olmaktadır. Bu durumda akla gelen soru askerî şirketlerin askerlerine mesai saati içinde savaş hukuku dışında ise uygun görülen başka bir hukuk kuralının mı uygulanacağıdır (SINGER, 2004:11-14).

Askerî şirketlerin ticari sır kapsamına aldığı bazı bilgilere ulaşmanın zorluğunu belirtmek gerekir. Muharebe alanındaki faaliyetlerin özel askerî şirketlere ihale edilerek yürütülmesi silahlı kuvvetlerin kullanılmasındaki kamu denetiminin azalmasına neden olmakta ve nihayetinde şeffaflık ortadan kalkmaktadır. Özel askerî şirketler faaliyetlerini ticari sır kapsamına almalarının yanı sıra geleneksel orduların bilgi edinme hakkı gereği açıklamak zorunda kaldığı birçok hususu böyle bir yükümlülük altında olmadıklarından dolayı saklayabilmektedirler. Bu sayede kamu denetiminin dışında kalan hükümetler, kısa vadede hesap vermek gerekliliğinden kurtulabilmektedir. Hükümetlerin denetim dışında kalması ne yazık ki uzun vadede demokrasileri zedelemektedir (SINGER, 2004:10-11).

XIV. Louis döneminden itibaren devletlerin sürekli ordu beslemelerinin temel nedenlerinden biri orduların devletin güvenliği için istenilen yer ve zamanda, ucuza ve etkin bir müdahale aracı olmasıdır. Ancak, özel askerî şirketlerin daha etkin ve elastik olması sayesinde elde büyük bir güç bekletmeden istenilen zamanda büyük bir gücü sevk etmek mümkündür. Birleşmiş Milletler operasyonlarının eksiklikleri veya uluslararası yardım ajanslarının güvenlik açıkları eğitilmiş ve teçhiz edilmiş birliklere sahip askerî şirketlerle kapatılabilir. Bununla birlikte devlet otoritesinin zayıf olduğu başarısız devletlerdeki kaos ve suç ortamında ihtiyaç duyulan istikrarı sağlayabilirler. Öte yandan özel askerî şirketler, bir müdahale esnasında meydana gelecek bir felaket nedeniyle kamuoylarında oluşabilecek baskılardan

gelişmiş Batılı devletleri kurtarmaktadır. Böylece belirsiz ortamlarda meydana gelebilecek kayıpların yaratacağı riskler ortadan kalkmaktadır.

Özel askerî şirketlerin siyasi faydalarının yanı sıra geleneksel orduların yapısal sorunlarını çözümlmek için faydalı olabilecekleri görülmüştür. Günü-müz ordularında çatışma ile alakası olmayan faaliyetler için askerlerin kullanıl-masının ordunun savaşıçılığını etkilediği görülmüştür. Bu nedenle özellikle askerî destek şirketleri, çatışma ile alakası olmayan çamaşır yıkama, yemek pişirme, sosyal tesisleri işletme gibi hizmetlerden askerlerin uzaklaşmasına yardımcı olmaktadır. Muharip unsurlarda ise, gelişmiş silah sistemlerinin üretici firmaların temsilcileri tarafından kullanılmasının maliyeti azalttığı ve etkinliği artırdığı görülmüştür (SCHREIER/CAPARİNİ, 2005:80-82).

Özel askerî şirketlerin faaliyetlerini desteklemeyenler ve zararları olduğunu söyleyenler mevcuttur. Özellikle bir ulus devletin kendi devletini korumak için kendi ordusuna sahip olması gerektiğini savunan çevreler savaşın özelleşmesi fikrini ve uygulamalarını desteklememektedirler. Topyekûn imkanlarla savaşmayı öngören düşüncenin ortadan kalkması ile ulusal savunma kapasitesinin ortadan kalkabileceği düşünülmektedir. Aslında iletişim ile ulaşımın hızla geliştiği ve bu sayede ekonomik yapının değiştiği dünyada beklenen siyasal yapının da değişmesidir, ki halihâzırda bu durum, yaşanarak ulus devletin geleceğini tehlikeye sokan gelişmeler gözlemlenmektedir. Sınırların daha geçirgen olmasını yaratan süreç ile orduları daha az ulusal hâle getiren süreç aslında birbirinden farklı değildir. Her iki süreç, aynı kökten beslenmektedir. Bir başka bakış açısına göre, özel askerî sektör geleceğin siyasal yapısına hazır orduları yaratmaya başlamaktadır. Zaten, siyasal anlamda bir değişim sürecinde olan dünyada yaşananların savaşları etkilememesi beklenemez.

Ulusal ordulardan farklı olarak özel askerî şirketler para için savaşır ve teknik olarak her zaman daha çok para verenin tarafına geçme riskini taşımaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak devletlerin dış politikaları ile kâr güden işletmelerin çıkarları paralel hâle gelmektedir. Bu ise devletin çıkarını en üst seviyeye koyan Machiavelli'den beri siyasal yapıda meydana gelen en büyük değişimlerden biridir. Sözgelimi *KBR* firması için Amerikan ordusunun Irak'tan çekilmesinin anlamı Irak'ta sahip olduğu sözleşmelerin sona ermesidir. Bu durumda *KBR* firması yıllık kârını düşürmemek amacıyla yeni ihaleler almak isteyecektir. *KBR* için en az maliyet sahip olduğu unsurların en yakın bölgeye sevk edilmesidir. Bu isteğin ise muhtemel bir İran savaşı için tetikleyici olmayacağı iddia edilemez. Kısacası, yeni savaşların meydana gelmesi veya var olan savaşların süresinin uzaması özel askerî şirketlerin kâr güdüsünü tatmin eder ki bu ise barış ortamını olumsuz etkiler.

4. Sonuç Yerine

On dokuzuncu yüzyılda meydana gelen dönüşüm sonucunda savaş topyekûn olarak ulusları etkilemeye başlamıştı. Yirmi birinci yüzyılda meydana gelen topyekûn toplumsal dönüşüm ise tarih boyunca olduğu gibi savaşı etkilemiş ve bunun sonucu olarak savaşın aktörleri değişmiştir (YALÇINKAYA, 2004:227).

Küresel anlamda doksanlı yıllarda ortaya çıkan özelleştirme eğilimi savaş alanında özel askerî sektörü oluşturmuştur. Bunun yanında Soğuk Savaşın yarattığı gerilimin azalması ile orduların küçülmesi sonucunda ortaya çıkan fazla askerî işgücü talebi ve büyük güçlerin dünyanın sorunlu bölgelerinde meydana gelen istikrarsızlıklara müdahale etmekteki isteksizliği savaşın özelleşmesine giden sürecin diğer iki nedenidir. Özel askerî sektör yükselen yeni ekonominin bir sonucu olarak liberal ekonomik sistemin kurumlarının savaş alanında kullanılmasına neden olmuştur. Yeni dönemde savaş dış kaynaklardan yararlanma yöntemi ile özel askerî şirketlere ihale edilmeye başlanmıştır.

Özel askerî sektörün ortaya çıkması beraberinde tartışmaları getirmiştir. Başlıca sorun, yeni sektörün meşruluğu ve hukuki olarak düzenlenmesi şeklinde kendisini göstermiştir. Savaş müteahhitlerinin genellikle Afrika'da görülen organize olmayı becerememiş başarısız devletler ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından Kolombiya, Afganistan ve Irak'ta kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca savaşın değişmesinin bir sonucu olarak orduların da özelleşebileceği görülmüş olup ortak güvenlik arayışı içinde olan Avrupa Birliği gibi aktörlerin dahi özel ordulara ilgi duyabileceği beklenebilir.

Beklenenin aksine, özel askerî sektörün uygulamada çok başarılı olduğu söylenemez. Özelleştirme ile maliyetlerin azaldığını söylemek mümkün olmamıştır. Sadece, savaş müteahhitlerinin kullanımı sayesinde demokratik devletlerin yaşaması muhtemel siyasi maliyet bir nebze olsun düşmektedir. Ancak bu değişimin ahlaki boyutu tarihte sorgulanmış ve bu sistem sınıfta kalmıştı. Söz konusu sistemin başarılı olacağını söylemek için henüz erken olduğunu belirtmek gerekir.

Kaynakça

- BALLESTEROS, Enrique Bernales (2004), "The Right of Peoples to Self-Determination and its Application to Peoples Under Colonial or Alien Domination or Foreign Occupation," (*Special Report on Use of Mercenaries, E/CN.4/2004/15* 24 Aralık 2003): paragraf 70-77.
- BRAYTON, Steven (2002), "Outsourcing War: Mercenaries and the Privatization of Peacekeeping," *Journal of International Affairs* (İlkbahar, Cilt.55, Sayı 2): 304-324.

- CARNEGIE COMMISSION ON PREVENTING DEADLY CONFLICT (1997), *Preventing Deadly Conflict: Final Report* (Washington D.C.: Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict).
- DONGEN, Rachel Van (2003), "US's 'Private Army' Grows," *Christian Science Monitor* (9 Mart, Vol.95, Issue 5).
- DUFFY, Michael / BENNETT, Brian / WATT, Vivienne / CUADROS, J.BURGER, Paul Timothy / B.DONNELLY, Sally (2004), "When Private Armies Take to the Front Lines," *Time* (4 Aralık, Vol.163, Issue 15).
- FIDLER, Stephen/ CATAN, Thomas (2003), "With Armed Forces Stretched, Governments Face Hard Lobbying," *Financial Times*, 24 Temmuz).
- FULLER, J.F.C. (1961), *The Conduct of War 1778-1961* (Rochester: Eyre&Spottiswoode Publishers Ltd.).
- GENÇ,Yusuf Mutlu (2005), "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenliğin Özelleştirilmesi ve Özel Askerî Şirketler," *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi* (Ankara, Kara Harp Okulu).
- GILBERT, Felix (2003), "Machiavelli: Savaş Sanatında Rönesans," MEAD EARLE, Edward (ed.), *Modern Stratejinin Yaraticıları* (Ankara: ASAM Yayınları) (Çev. Demirhan Erdem vd.).
- GLOSSOP, Ronald J.(1987), *Confronting War: An Examination of Humanity's Most Pressing Problem* (ikinci Baskı, Kuzey Carolina: McFarland & Company Inc. Publishers).
- GROTIUS, Hugo(1967), *Savaş ve Barış Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi) (Çev. Seha L. Meray).
- GUERLAC, Henry (1983), "Vauban:Bilimin Savaş Üzerindeki Etkisi," MEAD EARLE, Edward (ed.), *Modern Stratejinin Yaraticıları* (İstanbul: Harp Akademileri Basımevi).
- HALMQUIST, Caroline (2005), *Private Security Companies: The Case for Regulation* (Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Policy Paper No.9, January).
- Heidelberg Institute on International Conflict Research (HIIC) (2003), *Conflict Barometer 2003* (Heidelberg).
- HIRSCH, John / OAKLEY, Robert (1995), *Somalia and Operation Restore Hope: Reflections on Peacemaking and Peacekeeping* (Washington DC.: US Institute of Peace).
- HORNBY. A.S. / GATENBY, E.V. / WAKEFIELD, H. (1963), *The Advanced Learner's Dictionary of Current English* (Londra: Oxford University Press, ikinci baskı).
- THE HOUSE OF COMMONS (ordered by) (2002), "Green Paper" *Private Military Companies: Options for Regulation* (February).
- HÜRRİYET GAZETESİ (2004), "15 Bin Dolarlık Korumalarımız," (Dış Haberler Servisi, 3 Nisan).
- IPOA International Peace Operations Association, 14 Şubat 2006, <www.ipoaonline.org/home/>
- IRAQ COALITION CASUALTY COUNT, 14 Şubat 2006, <<http://icasualties.org/oif/Civ.aspx>>
- JOHNSON, James Turner (1984), *Can Modern Be Just* (Westford: Yale University Press).
- KÖSE, Yaşar (2005), "Dış Kaynaklardan Yararlanma ve Ankara İlindeki Sağlık Kuruluşlarında Bir Araştırma," *Yayımlanmamış Doktora Tezi* (Ankara).
- MACHIAVELLI, Niccolo (1999), *Savaş Sanatı* (İstanbul: Özne Yayınları) (Çev.: Berna Hasan).
- MERAY, Seha L. (1960), *Devletler Hukukuna Giriş* (1. cilt, Gözden Geçirilmiş İkinci baskı) (Ankara: Ajans-Türk Matbaası).
- Organisation of African Union (OAU) (2006), Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa (CM/817 (XXIX) Annex II Rev.1) www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention_on_Mercenaries.pdf
- PAZARCI, Hüseyin (2003), *Uluslararası Hukuk* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- PUBLIC INTEGRITY, 14 Şubat 2006, <<http://www.publicintegrity.org/wow/resources.aspx?act=total>> Post-War Contractors Ranked by Total Contract Value in Iraq and Afghanistan From 2002 through July 1, 2004.

- RAZZAQUE, A.M. / SHENG, C.C. (1998), "Outsourcing of Logistics Functions: A Literature Survey," *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management* (Vol.28, No:2).
- RUNCIMAN, Steven (1986), *Haçlı Seferleri Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi) (Çev.: Fikret İşıltan)
- SCHREIER, Fred / CAPARINI, Maria (2005), *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies* (Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Occasional Paper-No.6, Cenevre, Mart).
- SHEARER, David (1998), *Private Armies and Military Intervention* (Adelphi Paper 316, Londra: Oxford University Press for the International Institute for Security Studies).
- SHEARER, David (1998), "Outsourcing War," *Foreign Policy* (Güz, Sayı 112): 68-72.
- SHORROCK Tim (2004), "CACI and Its Friends," *The Nation* (21 Haziran, 278/ 24): 6-7.
- SINGER, Peter W (2003), *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Industry* (USA: Cornell University Press).
- SINGER, Peter W. (2004), *The Private Military Industry and Iraq: What have we learned and where to Next?* (Cenevre: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) Policy Paper).
- SKÖNS, Elisabeth / PERDOMO, Catalino v.d., (2004), "Military Expenditure," *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security* (Norfolk UK: Oxford University Press).
- THOMSON, Janice E. (1994), *Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe* (Princeton: Princeton University Press).
- United Nations (UN) (2006), International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, (A/RES/44/34, 4 December 1989) 14 Şubat 2006, <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r034.htm>
- United Nations High Commissioner of Human Rights (UNHCHR) (2006), Geneva Convention, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1), <<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/93.htm>>
- WILLIAMS, Howard (der)(1996), *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme* (Ankara: Siyasal Kitabevi) (çeviri editörü: Faruk Yalvaç).
- WINDFALLS OF WAR, statement from the Executive Director, Charles Lewis, 14 Şubat 2006, <<http://www.publicintegrity.org/wow/report.aspx?aid=75>>
- WALKER, Clive / WHYTE, Dave (2005), "Contracting out War? Private Military Companies, Law and Regulation in the United Kingdom," *International and Comparative Law Quarterly* (vol.54, Temmuz): 687-689.
- WULF, H. (2002), "Change of Uniform-but no Uniform Change in Function. Soldiers in Search of a New Role," *BICC Conversion Survey 2002* (Baden-Baden: Nomos Verlag).
- YALÇINKAYA, Haldun (2004), "Devletlerin Dış Politika Aracı Olarak Kullandığı Savaşın Soğuk Savaş Sonrası Değişimi," *Yayımlanmamış Doktora Tezi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi.)
- ZABCI, Filiz Çulha (2003), "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askerî Şirketler," *Mülkiye* (C. XXVIII, S. 243): 24-37.